

درسنامه نظریه ولایت سیاسی فقیه

غلام حسن مقیم

عضو هیئت علمی جامعه المصطفی العالمیه

www.ketab.ir

پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

درسنامه نظریه ولایت سیاسی فقیه

غلام حسن مقیمی

ناشر

پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

وابسته به دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم

تهیه

پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی

سرپرستار

محمدباقر انصاری

ویراستار

موسی پوربافرانی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی

چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب

چاپ اول: تابستان ۱۴۰۰

شمارگان: ۳۵۰

قیمت: ۹۰۰۰۰ تومان

عنوان: ۷، مسلسل ۱۰۸۷

نشانی

قم، خیابان معلم، ساختمان ستاد دفتر تبلیغات اسلامی

نشر پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

تلفن و دورنگار: ۰۲۵-۳۷۸۳۲۸۳۳

ص.پ: ۳۷۱۸۵/۳۶۸۸

کدپستی: ۳۷۱۵۶۱۶۵۹۱

مراکز بخش

۱. قم، میدان شهدا، تلفن و دورنگار ۰۲۵-۳۱۱۵۱۲۵۰

۲. تهران، خیابان انقلاب، روبروی در دانشگاه تهران،

پاساژ فروزنده، طبقه همکف، واحد ۳۱۲، تلفن:

۰۲۱-۶۶۹۵۱۵۳۴

وب‌گاه: www.pub.isca.ac.ir

رایانامه: nashr@isca.ac.ir

فروشگاه مجازی نشر: www.shop.isca.ac.ir

فروشگاه نشر دیجیتال: www.pajoohaan.ir

همه حقوق برای ناشر محفوظ است.

سرشناسه:

عنوان و نام پدیدآور:

مشخصات نشر:

مشخصات ظاهری:

شابک:

وضعیت فهرست‌نویسی:

یادداشت:

یادداشت:

موضوع:

موضوع:

شناسه افزوده:

رده‌بندی کنگره:

رده‌بندی دیویی:

شماره کتابشناسی ملی:

مقیمی، غلام‌حسن، ۱۳۲۷-

درسنامه نظریه ولایت فقیه/ غلام حسن مقیمی، تهیه پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی

قم: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، معاونت پژوهشی، پژوهشگاه علوم و فرهنگ

اسلامی، ۱۴۰۰

۳۵۶ ص.: نمودار، جدول

۹۰۰۰۰۰ ریال:

978-600-195-737-6

فیا

کتابنامه: ص. [۲۹۵]-۳۱۴؛ همچنین به صورت زیرنویس

نمایه

ولایت فقیه

اسلام و سیاست

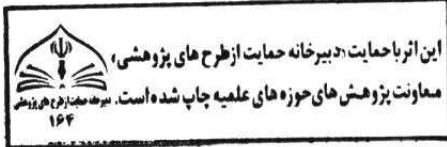
دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، معاونت پژوهشی، پژوهشگاه علوم و فرهنگ

اسلامی، پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی

BP ۲۲۳/۸

۲۹۷/۴۵

۸۴۳۵۸۶۹

سخنی با خواننده ۱۵

مقدمه ۱۹

فصل اول: مباحث مفهومی و نظری / ولایت مطلقه فقیه به مثابه نظام

سیاسی / ساختار، کارکرد و شبکه درونی آن

درس اول: مفهوم‌شناسی و نظریه‌پردازی (۱) / منبع تغذیه، ساختار، کارکرد و شبکه

درونی آن ۲۷

اهداف درس ۲۷

۱. طرح مسئله ۲۸

۲. مفاهیم ۳۲

الف) جاعل ولایت (اسلام به مثابه مجموعه‌نظامات) ۳۳

ب) ولی (نهاد ولایت و راهبری) ۳۷

پرسش‌ها ۴۲

موضوعات برای تحقیق ۴۳

درس دوم: مفهوم‌شناسی و نظریه‌پردازی (۲) / منبع تغذیه، ساختار، کارکرد و شبکه

درونی آن ۴۴

اهداف ۴۴

۴۴	ج) مولی علیه
۴۷	۱) نهاد دولت (نهادهای حکومتی و رسمی)
۴۹	۲) مردم (نهادهای غیر حکومتی و غیر رسمی)
۵۴	د) مفهوم مطلقه
۵۴	۱. حدود اختیارات (دامنه قدرت)
۵۸	۲. قلمرو جغرافیایی (مرز قدرت)
۶۲	۳. جریان و شبکه قدرت در نظام سیاسی ولایی
۶۴	۴. مدل نظام سیاسی ولایی (نظریه ولایت سیاسی به مثابه کل منسجم و نظام مند)
۶۸	پرسش
۶۹	موضوعات برای تحقیق

فصل دوم: پیشینه و سیر تطور تاریخی نظریه ولایت فقیه / پیشینه

نظری و کارکردی

۷۱	درس سوم: پیشینه و سیر تطور تاریخی نظریه ولایت سیاسی فقیه (۱)
۷۱	اهداف درس
۷۱	مقدمه
۷۲	۱. بررسی یک ابهام
۷۵	۲. جریان شناسی ولایت سیاسی فقیه
۷۵	الف) دوره جعل و تشریح (قرن یکم تا چهارم هجری)
۷۷	ب) دوره تبیین و تفریع فروعات نظریه ولایت فقیه (قرن چهارم تا دهم هجری)
۷۹	۱) شیخ مفید (۳۳۳-۴۱۳ق)
۸۳	۲) شیخ طوسی (۳۸۵-۴۶۰ق)
۸۵	۳) علامه حلی (۶۴۸-۷۲۶ق)

- ۸۷ ..... پرسش‌ها
- ۸۷ ..... موضوعات برای تحقیق
- ۸۸ ..... درس چهارم: پیشینه و سیر تطور تاریخی نظریه ولایت سیاسی فقیه (۲)
- ۸۸ ..... اهداف درس
- ج) دوره بلوغ نظریه ولایت فقیه و تحقق نیابت اذنی (قرن دهم تا سیزدهم هجری) ۸۸
- ۹۰ ..... (۱) محقق کرکی (۸۶۸-۹۴۰ق)
- ۹۲ ..... (۲) شیخ جعفر کاشف الغطا (۱۱۵۴-۱۲۲۸ق)
- ۹۲ ..... (۳) محقق نراقی (۱۱۸۵-۱۲۴۵ق)
- ۹۳ ..... (۴) صاحب جواهر (م. ۱۲۶۶ق)
- ۹۴ ..... (د) دوره نظارت حقوقی ولی فقیه (عصر مشروطه و مشروعه اسلامی)
- ۹۵ ..... (۱) محقق نائینی (۱۲۷۶-۱۳۵۵ق)
- ۹۶ ..... (۲) شیخ فضل‌الله نوری (۱۲۵۹-۱۳۲۷ق)
- ۹۸ ..... (۳) شیخ مرتضی حائری (۱۳۳۴-۱۴۰۶ق)
- ۹۹ ..... (ه) دوره تحقق ولایت سیاسی فقیه (عصر جمهوری اسلامی)
- ۱۰۰ ..... (۱) امام خمینی (۱۲۸۱-۱۳۶۸ش)
- ۱۰۱ ..... (۲) مقام معظم رهبری آیت‌الله خامنه‌ای (دام توفیقاته)
- ۱۰۲ ..... (۳) آیت‌الله منتظری
- ۱۰۳ ..... (۴) آیت‌الله گلپایگانی (۱۳۱۶-۱۴۱۴ق)
- ۱۰۴ ..... (۵) آیت‌الله مطهری (۱۲۹۸-۱۳۵۸ش)
- ۱۰۵ ..... (۶) آیت‌الله مصباح یزدی
- ۱۰۷ ..... (۷) آیت‌الله جوادی آملی

۱۰۹	پرسش‌ها
۱۰۹	موضوعات برای تحقیق
۱۱۱	درس پنجم: وظایف و کارویژه‌های ولی فقیه
۱۱۱	اهداف درس
۱۱۱	مقدمه
۱۱۳	انواع نظام سیاسی بر اساس ماهیت ارزشی و اهداف غایی
۱۱۴	۱. کارویژه حقوقی (قانونگذاری)
۱۲۰	۲. کارویژه نظم و امنیت
۱۲۱	۳. کارویژه قضایی و عدالت‌گستری
۱۲۳	۴. کارویژه اجرایی
۱۲۴	۵. کارویژه نظامی، دفاعی و صلح
۱۲۵	۶. کارویژه ایجاد همبستگی و راهبری
۱۲۶	۷. دیگر کارویژه‌ها
۱۲۷	پرسش‌ها
۱۲۸	موضوعات برای تحقیق

فصل سوم: مبانی، منشأ و ادله مشروعیت ولایت سیاسی فقیه / منبع

تغذیه ولایت سیاسی

۱۲۹	درس ششم: ولایت سیاسی فقیه، مسئله‌ای کلامی یا فقهی
۱۲۹	اهداف
۱۲۹	مقدمه
۱۳۰	۱. معیار تمایز کلامی یا فقهی بودن

۱۳۳	۲. ابعاد کلامی مسئله ولایت فقیه
۱۳۷	۳. ابعاد فقهی مسئله ولایت فقیه
۱۳۸	جمع‌بندی
۱۳۹	پرسش‌ها
۱۳۹	موضوعات برای تحقیق
۱۴۱	درس هفتم: منشأ و ادله مشروعیت ولایت سیاسی فقیه (۱)
۱۴۱	اهداف درس
۱۴۱	مقدمه
۱۴۲	۱. منشأ و انواع ولایت سیاسی
۱۴۳	الف) ولایت سیاسی حقیقی و ذاتی (ولایت الله)
۱۴۵	ب) ولایت سیاسی اعتباری و اخطایی (ولایت معصوم <small>علیه السلام</small>)
۱۴۶	ج) ولایت سیاسی اعتباری و اکتسابی (ولایت فقیه)
۱۴۶	۲. ادله ولایت سیاسی فقیه
۱۴۷	الف) دلیل عقلی محض
۱۴۸	دلیل اول: برهان لطف و مقتضای حکمت الهی
۱۴۹	دلیل دوم: برهان اصلحیت
۱۵۰	ب) دلیل عقلی - نقلی
۱۵۰	دلیل اول: برهان ماهیت اجتماعی اسلام
۱۵۱	دلیل دوم: وعده نصرت الهی
۱۵۲	پرسش
۱۵۲	موضوعات برای تحقیق
۱۵۳	درس هشتم: منشأ و ادله مشروعیت ولایت سیاسی فقیه (۲)

سخنی با خواننده

پژوهش در حوزه اندیشه سیاسی از منظر دینی در راستای شناخت مبانی، سرشت و ساختار آن در سال‌های پس از پیروزی انقلاب اسلامی ضرورتی انکارناپذیر یافته است. ژرف‌نگری در مبانی دینی مشتمل بر عقل و آموزه‌های وحیانی و عرف جامعه اسلامی ایرانی، شرطی اساسی در پویایی پژوهش‌ها برای دستیابی به الگوی مطلوب حکومت اسلامی در دوره جدید است؛ از این رو شناخت، بازخوانی، بازنگری و بومی‌سازی مسائل علم و اندیشه سیاسی، جایگاه ویژه‌ای در این پژوهش‌ها دارند.

بی‌تردید قصد اولیه انقلاب اسلامی هدفمندی و ارتقای کیفیت زندگی مؤمنان بر اساس نص اسلامی بود. لازمه تحقق این هدف، تربیت اندیشمندان فراوان و انجام تحقیقات به‌روز، کارآمد و معتبر علمی بود که در این راستا با راهنمایی استادان و همکاری طلاب فارغ‌التحصیل علوم سیاسی، زمینه شکل‌گیری پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی در سال ۱۳۷۳ فراهم شد. تجربه نو و موفق این پژوهشگران در معرفی بخشی از میراث سیاسی عالمان شیعی و تألیف آثار مستقل درباره مسائل نوپیدای سیاسی، زمینه را برای گسترش فعالیت‌های این مرکز و ارتقای آن به پژوهشکده‌ای مستقل مهیا کرد.